

Překladatel temné Rusi

Uprostřed po všech stránkách podivuhodných českých 90. let 20. století se k 100. výročí narození Sergeje Jesenina objevil svazek s novým překladem dvou delších básní tohoto „nahnílého“ ruského lyrika – Anna Sněgina/Sněginová a Černý muž¹ z pera **Miroslava Staňka**. Další dva svazky jeho překladů jsou tematicky blízké: jde o tajemné prózy Alexeje Konstantinoviče Tolstého² a výbor z „černých“ próz Antona Pavloviče Čechova.³ Etabloval se tedy Miroslav Staněk mimo jiné jako překladatel „temné Rusi“: první svazek doprovodil vlastním doslovem⁴, v druhém dal zaznít slovům Vladimira Solovjova z roku 1899⁵, v třetím umístil svou studii královéhradecký rusista Oldřich Richterek⁶. Tím se ovšem jeho překladatelská a komentátorská aktivita neomezuje, ale přece jen tvoří její nikoli nepodstatnou složku.

-
- 1 Sergej Jesenin: Anna Sněgina. Černý muž. Přeložil Miroslav Staněk. Obálka Josef Istler. Volvox Globator, Praha 1995
  - 2 Alexej Konstantinovič Tolstoj: Upřími na staré Rusi. Přeložil Miroslav Staněk. Ilustrace a grafická úprava Pavel Štefan. Havran, Praha 2004.
  - 3 Anton Pavlovič Čechov: Černý mnich. Nervózní host. Ošklivé káčátko. Vražda. Případ z praxe. Pitva. Štěstí. Z ruských originálů přeložil a vysvětlivkami opatřil Miroslav Staněk. Doslov Oldřich Richterek. Ilustrace a grafická úprava Pavel Štefan. Havran, Praha 2007.
  - 4 Miroslav Staněk: Černý muž Sergeje Jesenina, in: Sergej Jesenin: Anna Sněgina. Černý muž. Přeložil Miroslav Staněk. Obálka Josef Istler. Volvox Globator, Praha 1995, s. 51–54.
  - 5 Předmluva Vladimira Solovjova, in: Alexej Konstantinovič Tolstoj: Upřími na staré Rusi. Přeložil Miroslav Staněk. Ilustrace a grafická úprava Pavel Štefan. Havran, Praha 2004, s. 5–12.
  - 6 Oldřich Richterek: Motivy záhadnosti v Čechovově próze, in: Anton Pavlovič Čechov: Černý mnich. Nervózní host. Ošklivé káčátko. Vražda. Případ z praxe. Pitva. Štěstí. Z ruských originálů přeložil a vysvětlivkami opatřil Miroslav Staněk. Doslov Oldřich Richterek. Ilustrace a grafická úprava Pavel Štefan. Havran, Praha 2007, s. 207–220.

Ze dvou nově přeložených Jeseninových básní se mi zdá výraznější – překvapivě – Anna Sněgina, pro niž Staněk použil zřetelně hovorovou intonaci: „Zas na cestu mi dálka mává./Červnové tiché stmívání./Běží si bryčka povídává/jen taktak, jak za dávných dní./ Poklidná cesta zdá se krásná./ Jako když cinká zlatý prach,/kterým teď měsíc zčista jasna/posypal vísky v rovinách./Kolem se mění scenérie/kapliček, plotů, studní, střech/a srdce jako dřívě bije,/jak bilo v dávných zašlých dnech.“ (s. 40). Obraty typu „nastav uši“, „chlape jeden!“, posouvají báseň do roviny žádoucího, typicky mužského siláctví skrývajícího smutek, pláč, nostalgie: láska mu emigrovala do Londýna, tam hrdě sleduje i sovětskou vlajku, kvůli níž vlastně odešla, sovětskému básníkovi je doma úzko a těžko: jen ten, kdo v podobných poměrech prožil celý život, dokáže vražednou rozervanost takové básně ocenit. Navíc je to tzv. poema, něco, co jsme u nás potkávali snad jen v 19. a Slováci ještě na počátku 20. století: i Holanovy příběhy rudoarmejců jsou už jiné. I to je temná Rus, nejen Černý muž, tajemná zpověď rozvráceného vědomí, jež nedokáže vydržet vjemy z tohoto světa: „Měsíc umřel,/do okna modrá rozednění./Ty noci, cos to spískala?/ Ach jak jsi, noci, zvadla.../Sám stojím v cylindru./Nikdo tu se mnou není./Jen já.../A střepy ze zrcadla...“ (14. listopadu 1925 - s. 50). Ukázalo se, že silnější podíl hovorového lexika není na škodu tragické vážnosti a děsivě absurditě, spíše naopak.

Prorok ruské moderny Vladimir Solovjov, tvůrce jejího náboženského a filozofického podloží, si byl vědom, že kořeny moderny tkví už v ruském novoromantismu, jež jistě představuje i kníže Alexej Konstantinovič Tolstoj (1817-1875), autor románu Kníže Stříbrný, poémy Don Juan a dramatu Car Fjodor, s bratry Žemčužnikovovými kreátor ruského Járy Cimrmana Kozmy Prutkova kamarád budoucího cara-osvoboditele Alexandra II., jemuž doporučoval Turgeněvovy Lovcovy zápisky. V jeho díle je hodně satiry, sžíravého sarkasmu, ale také temna: tento rodový šlechtic si byl dobře vědom krizového stavu Ruské říše. Povídky Upír, Amena a Vlkodlaci nás zavedou do staré Moskvy, ale i do středověkých Uher a Itálie, do císařského Říma a na Balkán. Je v nich to, co tu vyhmátl už autor předmluvy V. Solovjov: fantastično, které nacházel u Goetha, je jen projevem hlubin lidské duše: „Ale představa života jako něčeho čistě rozumového, průzračného a ryze praktického především odporuje skutečnosti – je nereálná. Byl by to velice špatný realismus kupříkladu tvrdit, že pod povrchem země, tak jak se jeví našim zrakům, jinými slovy pod skořápkou, po které chodíme a jezdíme, se neukrývá nic než prázdnota [...] Takové přirozené vrstvy a hlubiny existují i v lidském životě...“ (s. 7).

I když hrob A. P. Čechova na hřbitově Novoděvičího kláštera se – na rozdíl od honosnosti hrobu vizionáře Ruské říše Ukrajince Gogola – bije do očí prostotou jako by potvrzující sžíravou skepsi tohoto autora, snad jediného, jež nepodleh velmocenské státotvornosti ruské literatury; jeho tvorba také vyjadřuje nezbadatelné temné hlubiny na pokraji šílenství, například v povídkách, jež sebral a

Překladatel temné Rusi

přeložil již zmiňovaný Miroslav Staněk. Polohy temnoty, záhadnosti a šílenství tu stojí blízko sebe a čtenáři české literatury už vědí, odkud se vzala inspirace Božích muk (1917) a Trapných povídek (1921) Karla Čapka. S odkazem na mou knížku Fenomén šílenství v ruské literatuře 19. a 20. století tu Oldřich Richterek uvádí: „Duševní vyšinutí se tak paradoxně stává jakýmsi reflektorem, osvětlujícím pravé a nefalšované hodnoty v zobrazovaných hrdinech.“ (s. 214). Richterkův doslov je mi blízký hlavně tím, že se dívá na tyto Čechovovy „záhady“ střízlivě a věčně – na rozdíl od jiných, kteří v nich násilně hledají stopy dávných filozofií – Čechov jako nelítostný skeptik (jak tvrdě například odmítal romantickou antropomorfizaci přírody!) to vyvrací celou svou podstatou.

Miroslav Staněk našel k oné temné Rusi překladatelský klíč, respektive jej hledá a nachází, neboť tato činnost je věčná reinterpretace.

Ivo POSPÍŠIL

